COĞRAFYA Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU DOĞAL KAYNAKLAR VE EKONOMİ

DOĞAL KAYNAKLAR

Yenilenebilir (Tükenmeyen) Doğal Kaynaklar

- Güneş
- Rüzgar
- Su
- Dalga
- Hayvanlar
- Orman
- Toprak
- Jeotermal

Yenilenemeyen (Tükenebilir) Doğal Kaynaklar

- Petrol
- Madenler
- Kömür
- Doğal gaz

Doğal süreçlerle oluşmuş, mal ve hizmet üretimi için gerekli olan kaynaklara doğal kaynak denir. Ekonomik etkinliklerin gelişmesi ve çeşitlenmesinde etkisi büyük olan bu kaynaklar, beşerî faaliyetlerle sıkı bir ilişki içindedir. Tarımsal faaliyetlerin gerçekleşebilmesi doğadaki mevcut kaynaklarla yakından ilişkilidir. Teknolojinin gelişmesiyle üretimin artması, doğadaki kaynakların kullanımını ve önemini artırırken tüketimini de hızlandırmıştır.

Geçmişten günümüze insanlar, mevcut kaynaklardan çeşitli şekillerde yararlanarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. İlk çağlardan itibaren kullanımında büyük değişimlerin yaşandığı bazı kaynaklar, günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir. İnsanların **taşlar**dan yararlanması insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Paleolitik Çağ'da avlanmak ve hayvanlardan korunmak amacıyla taştan kesici ve delici aletler yapmışlardır. Bu dönemde obsidiyen (volkan camı), sileks (çakmak taşı) gibi sert ve keskin kayaçlar yaygın olarak kullanılmaktaydı. Ayrıca obsidiyen ve sileks gibi taşların işlenmesiyle yapılan çeşitli süs eşyaları ve mermer ticaretinin günümüze kadar önemini koruduğunu söylemek mümkündür.

Hayvanlar, Paleolitik Çağ'da avcılıkla yaşamını devam ettiren insanlar için önemli bir besin kaynağı iken Neolitik Çağ'da gücünden ve çeşitli ürünlerinden yararlanılan bir kaynak olmuştur. Bu canlılara insanlar için sağladıkları faydalar yönünden bakıldığında hayvancılık faaliyetlerinin geçmişten günümüze öneminin arttığını söylemek mümkündür.

Doğadaki en önemli kaynaklardan biri de **toprak**tır. Neolitik Çağ'da başlayan tarımsal faaliyetler sayesinde topraklar ekonomik yönden değer kazanmıştır. Tarımın yanı sıra hayvancılık faaliyetlerinin yapılıyor olması, çayır ve otlakların da değer kazanmasını sağlamıştır.

Madenler, ilk zamanlarda obsidiyen ve çakmak taşının işlenmesiyle önem kazanmıştır. Metalik olarak öncelikle işlenen ve yararlanılan madenler bakır, altın ve kalay gibi yumuşak olanlardır. Paleolitik Çağ'da taşlardan yapılan kesici ve delici aletler, zamanla yerini metalik madenlerden yapılanlara bırakmıştır. Anadolu'da Hititler; demir, bakır, gümüş gibi madenleri işleyerek demir çapa, saban, tekerlek çemberi, bıçak, balta ve orak gibi aletler yapmıştır. Madenler, o dönemde günümüze göre çok daha basit bir

teknikle işlenmekteydi. Günümüzde madenlerin çıkarılması ve işlenmesine yönelik kullanılan yöntem ve teknikler ciddi anlamda değişime uğramıştır.

Ormanlar, Paleolitik Dönem'de toplayıcılık yapan insanlar için ağaçların meyvelerinden faydalanma ve ağaç kovuklarını sığınak olarak kullanma adına önemli bir kaynak olmuştur. Ağaçlar, sonraki dönemlerde ateşin bulunmasıyla yemeklerin pişirilmesi ve ısınma ihtiyacının giderilmesi amacıyla da kullanılmıştır. Ayrıca bu kaynakların madenlerin eritilmesinin yanı sıra gemi yapımında da uzun yıllar kullanıldığını söylemek mümkündür. Orman endüstrisinin günümüzde ısınma, enerji üretimi, mobilya, ilaç, kozmetik ve kâğıt

üretimi gibi geniş bir kullanım alanının olduğu görülmektedir.

Rüzgâr gücünün kullanımı çok eskiye dayanmaktadır. İlk çağlarda yel değirmenlerinin, Sanayi Devrimi'ne kadar da yelkenli gemilerin hareket ettirilmesinde yaygın olarak kullanılmıştır. Yenilenebilir enerji kaynağı olan rüzgâr, gelişen teknoloji ve artan enerji ihtiyacına bağlı olarak son yıllarda oldukça önem kazanan bir kaynak hâline gelmiştir.

Su, geçmişte genellikle içme, kullanma, tarım vb. alanlarda kullanılan su kaynakları günümüzde enerji üretiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Günümüzde bu enerjinin elde edilmesi, akarsular üzerinde kurulan hidroelektrik santralleri sayesinde gerçekleşmektedir. Ayrıca turizm, balıkçılık, ulaşım ve sanayi gibi alanlarda da suya ihtiyaç duyulması, bu kaynağın ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Kömür, IX. yüzyılda İngiltere'de konutları ısıtmak için kullanılmasının yanı sıra enerji kaynağı olarak da demir cevherini eritmek amacıyla kullanılmıştır. Sanayi Devrimi'ni başlatan bu maden, Sanayi Devrimi'yle birlikte demir-çelik üretiminde yaygın olarak kullanılmıştır. Buharlı makinelerin, lokomotiflerin ve gemilerin icadıyla kullanım alanları son derece genişlemiştir. Kömür; günümüzde konutların ısıtılması, demir-çelik sanayisi, termik santrallerde elektrik üretimi gibi çok geniş kullanım alanına sahiptir.

Jeotermal kaynaklardan ilk ve orta çağlarda sıcak su temini amacıyla faydalanılmıştır. Roma ve Osmanlı imparatorlukları, egemen oldukları topraklarda sıcak suların çıktığı alanlara hamam yaparak bu sulardan yararlanmışlardır. Günümüzde sağlık turizmine yönelik kaplıca ve ılıca gibi tesislerde kullanımı devam eden bu zenginlik, sera ve konutların ısıtılmasından elektrik üretimine kadar oldukça geniş bir kullanım alanına sahiptir.

XIX. yüzyılın en önemli enerji kaynağı olan kömür, XX. yüzyılda yerini **petrol**e bırakmıştır. ABD'de ilk petrol sondaj kuyusu açılarak petrol üretimi başlamıştır. Benzinli ve dizel motorların icat edilmesi sonucu bu madenin önemiyle birlikte üretimi de ciddi anlamda artmıştır. Günümüzde petrol; motorlu araçlarda, termik santrallerde elektrik üretiminde, kara yolu yapımında, petrokimya sanayisinde ham madde ve enerji kaynağı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Türkiye'de Doğal Kaynaklar ve Ekonomiye Yansımaları

Bir ülkenin kalkınmasında ve ekonomik gelişiminin sürdürülebilir olmasında doğal kaynakların varlığı önemli rol oynar. Türkiye'de doğal kaynaklardan enerji üretimi, turizm, tarım, ormancılık ve sanayi gibi alanlarda yoğun olarak yararlanılır.

Türkiye'de enerji üretiminde doğal kaynaklardan yararlanarak ekonomik gelişimin sağlam temellere oturtulması amaçlanmıştır. Buna karşılık enerji üretiminde dışa bağımlılık oranı %70 civarındadır. Türkiye'de elektrik enerjisi üretiminde %67'lik oranla kömür ve doğal gaz en fazla kullanılan doğal kaynaklardır. Bunların ardından su kaynaklarıyla (hidrolik) elektrik üretimi gelir. Rüzgâr, güneş, jeotermal ve diğer enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimindeki payları ise yaklaşık %13'tür.

SORULAR

SORU 1:
Aşağıdaki doğal kaynaklardan hangisinden verilen amaç doğrultusunda yararlanılmaz?

A) Toprak-Tarımsal üretim
B) Kömür-Isınma ve enerji üretimi
C) Akarsu-İçme ve kullanma suyu temini
D) Doğal gaz-Uzay yakıtı elde etme
E) Ormanlar-Kağıt ve kereste üretimi

Cevap: D

SORU 2:
Ülkelerin zengin kaynaklara sahip olmalarının yanı sıra bu kaynakları kullanmaları da kalkınmalarında önemli bir faktördür.

Aşağıdaki kaynaklardan hangisi karşısında yer alan ülkenin kalkınmasında etkili olmamıştır?

A) Petrol-Venezuela
B) Altın-Güney Afrika Cumhuriyeti
C) Doğal gaz-Rusya
D) Taş kömürü-Yunanistan
E) Orman-Finlandiya

Cevap: D

SORU 3:
Türkiye'nin sahip olduğu kaynaklar bakımından zengin bir ülke olması kalkınmasında etkili olmuştur.

Buna göre Türkiye'deki kalkınmaya en az etki eden kaynak aşağıdakilerden hangisidir?

A) Toprak
B) Doğal gaz
C) Akarsular
D) Ormanlar
E) Jeotermal kaynaklar

Cevap: B

SORU 4:
Aşağıdaki kaynaklardan hangisi tükenebilen (yenilenemeyen) enerji kaynakları arasında yer almaktadır?

A) Doğal gaz
B) Ormanlar
C) Rüzgâr
D) Güneş
E) Jeotermal kaynaklar

Cevap: A